

Inschrijfformulier

- Ondergetekende meldt zich hierbij aan voor de cursus 'Stikstofdepositie en herstelbeheer in Natura 2000-gebieden 2016' en gaat akkoord met de voorwaarden zoals vermeld in deze folder.
- Ik wil graag op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen in het cursusaanbod van Onderzoekcentrum B-WARE.

Deelnemer

Voor- en achternaam: .....

Organisatie: .....

Afdeling: .....

Postadres: .....

Postcode en plaats: .....

Telefoon werk: .....

Telefoon mobiel: .....

E-mail: .....

Facturatie *(indien van toepassing)*

Naam: .....

Afdeling: .....

Postadres: .....

Postcode en plaats: .....

Ordernummer: .....

Datum: ..... Handtekening: .....

U ontvangt een bevestiging van uw aanmelding. Circa vier weken voor aanvang van de cursus ontvangt u nadere informatie. Dit formulier graag zo spoedig mogelijk zenden aan:

Onderzoekcentrum B-WARE
t.a.v. Hilde Tomassen
Postbus 6558
6503 GB Nijmegen

Organisatie

Datum en locatie

De cursus wordt gegeven op 15, 16, en 17 november 2016 in Nijmegen (Mercator III-gebouw, campus Radboud Universiteit). De cursusdagen zijn van 9.30 uur tot 17.00 uur.

Aantal deelnemers

Maximaal 25 personen kunnen deelnemen zodat er voldoende gelegenheid is voor vragen en discussie.

Kosten

De inschrijfkosten bedragen € 1.175,- excl. BTW per deelnemer. De kosten voor koffie, thee, lunches en cursusmateriaal zijn inbegrepen. Na afloop ontvangen de deelnemers een certificaat.

Voorwaarden

De organisatie behoudt het recht de cursus af te gelasten bij onvoldoende deelnemers of wanneer onvoorziene omstandigheden daartoe aanleiding geven.

Aanmelding en betaling

Met onderstaand inschrijfformulier kunt u zich aanmelden. Inschrijving geschiedt in volgorde van binnenkomst. De inschrijftermijn van de cursus eindigt op 1 november 2016 of wanneer het maximale aantal deelnemers bereikt is. U ontvangt tegelijkertijd met de bevestiging van uw aanmelding een betalingsfactuur. Circa vier weken voor aanvang van de cursus ontvangt u nadere informatie.

Annulering is alleen schriftelijk mogelijk. Bij annulering tot twee weken voor aanvang van de cursus is 50% van het deelnamebedrag verschuldigd. Bij annulering binnen twee weken voor aanvang van de cursus is het gehele bedrag verschuldigd. Bij verhindering kan in overleg met de cursusleiding een vervanger gebruik maken van de inschrijving.

Informatie

Voor nadere informatie kunt u zich wenden tot de cursuscoördinator:

Dr. Hilde Tomassen
Telefoon: 024 - 21 22 206
Email: cursus@b-ware.eu
Website: www.b-ware.eu

Radboud Universiteit Nijmegen

Cursus

Stikstofdepositie en herstelbeheer in Natura 2000-gebieden

ONDERZOEKCENTRUM

Inleiding

De sterk toegenomen atmosferische stikstofdepositie sinds de jaren '60 van de vorige eeuw heeft geleid tot een sterke aantasting (o.a. verzuring en eutrofiëring) van natuurterreinen in Nederland. Brongerichte maatregelen hebben sinds 1993 tot 2003 geresulteerd in een flinke reductie van de stikstofemissies en -depositie (voornamelijk van gereduceerd N), maar de kritische depositiewaarde voor stikstof wordt voor vele natuurtypen vaak nog overschreden. Door het uitvoeren van herstel- en beheersmaatregelen wordt getracht deze negatieve effecten van atmosferisch stikstof te mitigeren.

Om kennisuitwisseling tussen onderzoek, beleid en beheer te stimuleren organiseert Onderzoekcentrum B-WARE, in samenwerking met de afdeling Aquatische Ecologie en Milieubiologie van de Radboud Universiteit Nijmegen, een cursus over de effecten van stikstofdepositie en het herstelbeheer van aangetaste ecosystemen in Natura 2000-gebieden. Deze kennis is van groot belang voor de uitvoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in het kader van de bescherming van de biodiversiteit in Natura 2000-gebieden.

Doel en opzet

Tijdens deze cursus zal ingegaan worden op de emissie en depositie van stikstofverbindingen, de effecten van stikstofdepositie op natuur, de sturende processen bij en de effectiviteit van het herstelbeheer van stikstofgevoelige ecosystemen (vennen, heide, hoogvenen, soortenrijke graslanden en bos).

De 3-daagse cursus omvat hoorcolleges en casestudies met opdrachten. Het cursusmateriaal bestaat uit een cursusmap met cursushandleiding, hand-outs van alle colleges, casestudies met opdrachten en recente artikelen en rapporten uit de vakliteratuur (deels als pdf-bestanden).

Doelgroep

De cursus is bestemd voor medewerkers (hbo- of academisch niveau) van provincies, gemeenten, ministeries, natuurbeheerorganisaties, waterschappen, adviesbureaus, etc.

Docenten

Dr. Roland Bobbink

(Onderzoekcentrum B-WARE)

Dr. Emiel Brouwer

(Onderzoekcentrum B-WARE)

Dr. Esther Lucassen

(Onderzoekcentrum B-WARE)

Prof. dr. Jan Roelofs

(Onderzoekcentrum B-WARE/
Radboud Universiteit Nijmegen)

Dr. Hilde Tomassen

(Onderzoekcentrum B-WARE, cursuscoördinator)

Cursusaanbod Onderzoekcentrum B-WARE

In juni 2016 organiseert Onderzoekcentrum B-WARE de 6-daagse cursus 'Waterplanten en waterkwaliteit'. In september wordt in samenwerking met de Unie van Bosgroepen de 4-daagse cursus 'Natuurontwikkeling op voormalige landbouwgrond' georganiseerd. Ontwikkelingen in ons cursusaanbod worden bekend gemaakt via de website of u kunt op het inschrijfformulier aankruisen dat u graag op de hoogte gehouden wilt worden.

Meer info?
www.b-ware.eu

Voorlopig programma

Dinsdag 15 november 2016

Stikstofdepositie en de effecten op natuur

Stikstofemissies, stikstofdepositie, stikstofdepositie en vegetatiestructuur, depositiemodellen (AERIUS), vergrassing, vermessing, (bodem)verzuring, buffercapaciteit, directe en indirecte toxiciteit, nutriëntenlimitatie, stikstofverzadiging en kritische depositiewaarde (KDW).

Woensdag 16 november 2016

PAS en N-aantasting en herstelmaatregelen I

Natura 2000-gebieden, stikstofgevoeligheid, Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), depositiebeperkende maatregelen, herstelstrategieën, effectieve herstelmaatregelen in vennen, duinplassen, natte heide, hoogvenen en laagvenen.

Donderdag 17 november 2016

N-aantasting en herstelmaatregelen II en synthese

Effectieve herstelmaatregelen in droge bossen, droge heiden, soortenrijke heischrale graslanden, duinen en synthese van de cursus.